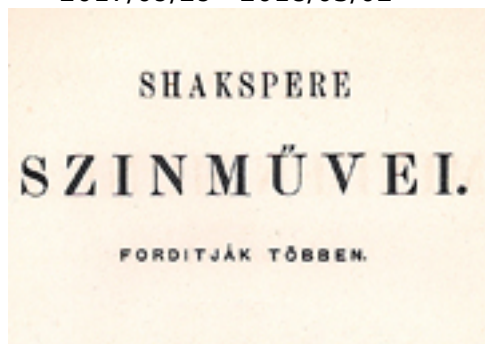

„...legyen eszme- és alakhú, mégis szabad...”

2017/09/29 - 2018/03/02

Kiállítás Shakespeare összes műveinek első magyar kiadásáról az Arany János-év alkalmából. „... (azaz ne szolgálj); tehát vers verssel, ha lehet ugyanannyi sorral, adassék vissza stb. A kiadás 1/16 formátumban, füzetekben, úgy, hogy minden füzet egy kolompósabb drámát és egy ritkábban olvasott színművet tartalmazna, péld.: Othello – Téli rege.”

Kiállítás Shakespeare összes műveinek első magyar kiadásáról az Arany János-év alkalmából

[1]

„... (azaz ne szolgálj); tehát vers verssel, ha lehet ugyanannyi sorral, adassék vissza stb. A kiadás 1/16 formátumban, füzetekben, úgy, hogy minden füzet egy kolompósabb drámát és egy ritkábban olvasott színművet tartalmazna, péld.: Othello – Téli rege. Pazar nyomtatás nem kell, csak mint a lipcsei stereotyp – így olcsóbban adható, s inkább elterjed.” Arany János ezekkel a szavakkal adta meg 1858-ban, egykori nagykorösi tanártársának, Tomori Anasztáznak az első magyar nyelvű Shakespeare-összkiadás fordításának, szerkesztésének és formájának alapelveit.

52-ik szám 1882.

BUDAPEST, DECEMBER 24.

XXIX. évfolyam.

Költemény feltétel: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 ft
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: 1 félérre — 6 *

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: 1 egész évre 12 ft
félérre — 6 *

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: 1 egész évre 12 ft
félérre — 3 *

Költői előzetesekben a postaiag meghatározott vitáljól is eszlandó.

LEVÉL

Vasárnapi Ujság szerkesztőjéhez.

Kedves barátom!

Életrajzi adatokat kérsz tőlem abból az alkalomból, hogy kisebb eredeti költeményeim gyűjteménye két kötetben most jelenik meg a Franklin-társulat kiadásában, mely azt jónak látta arcképpemmel is ellátni s te ez arcképet lapodban szintén közleni akarod.

Azt hiszem, nem vázsz tőlem sem részletes — s életpályám és sorsom minden változásaira kiterjeszkedő — életrajzot, sem összes irodalmi munkáim címjegyzékét, melyek nagy része a pillanati szükség vagy igények által hivatott létre s rövid élet után a méltó feledésnek adott át. A mit tőlem kívánsz s a mit adni hajlandó vagyok, némi kommentárral kísérése harminczhat éves költői (pardon! versírói) pályámnak, két kötetes gyűjteményem megvilágítására. Mert verseim közül nem csak azok alkalmiak, melyek bizonyos kijelölt ünnepélyes alkalomra készültek s adattak elő; alig van a két kötetben valami, a mi ne bírna alkalmi-, vagy ha jobban tetszik, életrajzi vonatkozással. Von-e ez le valamit becsökből? vagy ad ahhoz valamit? azt hiszem, sem egyik, sem másik. Goethe szerint minden jó vers alkalmi, a miből nem következik ugyan, hogy minden alkalmi vers jó is; de annyi igen, hogy nem minden alkalmi vers rossz is multhatatlanul. Lehet jó is, rossz is — a szerint a mint a külső alkalom (akár országos, akár egyéni), belsővé vált az által, hogy szíve mélyében meghatotta a költőt s a mint ez az alkalom-sugallta érzéseit és eszméit költői alakba tudta önteni, vagy nem.

A ki életemet annyira ismeri mint te, könnyű szerrel meg fogja találni költeményeimben a vonatkozásokat s — remélem — az igazságot is, mely ha magában még nem művészet is, de egyik multhatatlan eleme s lényeges feltétele annak. Így a Szülőházam című költemény (I. kötet 163. l.) visszavezet a nagyenyedi kollégium-utcai házhoz, melyben 1829. június 15-kén láttam meg a napvilágot, s melyet a 49-iki pusztulás után romjaiban kelle viszontlátnom. Gyermekkorom s neveltetésem hű képét megtalálhatja olvasóm többi közt a Karácson (I. 151.), Öreg karszék (II. 133.) s kivált az Emlékesen apámra (II. 41.) címűekben. Ez utolsóból kiolvashatja, mily gonddal s szeretettel nevelt, tanított, jeltatott, vezérelt atyám s hogy elmém es

szívem képzesének alapját mikép vetette, irányát mikép adta meg s tüzte ki egész életemre. Ha érek valamit s lett belőlem valami: azt én egyedül neki köszönöm; még önmunkássági ösztönömet is, a mire példája által vezetett s azt egészen vérembe csepegtette. Mily döntő szerepet játszott mellette, életemre s jellememre anyám, mily páratlan, gondos, szerető anya (hála égnek, még nem kell mondanom: «volt» — az isten tartan még soká!) s mily szeretettel és tisztelettel csüngtem kis koromtól fogva, s csüngök rajta öregségemre: azt igazán és őszintén hirdeti neki

szentelt számos versem, melyeknek — mivel sok köztök a nagyon is egyéni — csak kisebb részét vettem föl gyűjteményembe, de így is elegendet arra, hogy belőlök (Ma hatvan éves II. 38. Hosszu ház II. 88. Erdélyi ut 1. 2. II. 226. Ma hetven éves II. 254. Szép öreg asszony II. 376.) életem e verőfényes oldala kisugározzék.

Ifjuságom szerelmi regénye két fejezetből áll, melyek némileg egymásba fonódnak. Első szerelmem, szinte gyermekül még, azé a kekszemmű, aranyhajú gyermeké volt, ki néhány év múlva — ah oly igen rövid időre! — kezével is

SZÁSZ KÁROLY.

[2]William Shakespeare műveit – elsősorban drámáit – fordították magyarra 1858 előtt is (és persze 1858 után is). A 18. század végén és a 19. század elején az átültetők alapszövegként a német fordításokat és átdolgozásokat használták: Friedrich Schröder vagy August Schlegel *Hamletjét* (Kazinczy Ferenc), Heinrich Beck *Az egymást bosszantókját* (Sok húhó semmiért – Benke József) – csak kettő a sok közül. Az eredeti angol szöveghez először Döbrentei Gábor nyúlt, a *Macbeth* 1830-ban jelent meg, a budai Várszínházban játszó színtársulat 1834-ben adta elő.

A szerb származású Tomori (Teodorovits) Anasztáz, a nagykőrösi református gimnázium matematikatanára – Arany János kollégája – 1854-ben dús örökséghez jutott. Tomori a 19. század 2. fele magyar művelődésének és tudományának megemlékezésre méltó mecénása lett, az első magyar teljes Shakespeare-kiadás kitalálója, elindítója és finanszírozója. Az elvek kidolgozását Arany Jánostól kérte.

[3]Kétségtelen, hogy a Shakespeare-kiadás koncepciójának kitalálója, a munka szakmai tartalmának, biztosítékainak kimunkálója Arany volt. Ez nemcsak Tomorival való levelezéséből világos, hanem abból is, hogy amikor 1860-ban az újjáéledő Kisfaludy Társaság átvette a munka bonyolítását, a kebelében alakult Shakespeare-bizottság előterjesztésében az Arany és Tomori levelezésében kifejtett elképzelések köszönnek vissza, szinte szóról szóra. „[...] az áttevők alak-, anyag-, vagy

tartalomhű fordításra törekedjenek, jambust jambussal, lyrai alakot lyraival adjanak vissza: de úgy, hogy az eszmét, az erőt, a nyelv (különösen a szavalati) gördülékenységet apró formai bibeléssel sehol föl ne áldozzák.”

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG évi 12 frt, negyed évi 3 frt, felírva — 6 frt. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: évi 5 frt, negyed évi 1 frt, felírva — 4 frt. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: évi 6 frt, negyed évi 1 frt, felírva — 3 frt. Külföldi előfizetőknek a postai díj megfizetésétől tartózkodni kell.

5-ik szám 1881.

BUDAPEST, JANUÁR 30.

XXVIII. évfolyam.

LÉVAY JÓZSEF.

LÉVAY, kinek összegyűjtött költeményei, harminczöt éves költői pályájának maradandó becsü emlékeül épen most jelennek meg, költőink azon kised csoportjához tartozik, mely közvetlen a forradalom után, a fölbujázó rossz poéták mezitlábas serge, a Petőfi-utánzók külsőségeken kapó hada, s a vidéki- és táj-költészet sallangoskodó ellenében a nemzetinek a népies alapján művészi kifejtésre törekedett, s igazi magyarságot választékos formával, hazafias er-zést általános és örök-igaz emberivel, s erőt és tartalmasságot finomult ízléssel törekedett egye-síteni.

E Petőfi utáni költői iskola élén nem kisebb ember áll, mint Arany János, ki már 1846-ban megírta ugyan Toldiját s azzal egyszerre a Vörösmarty és Petőfi magaslataira lépett, de a ki lyrai költészete erejét csak a forradalom után fejtette ki, mikor Tompával együtt a legigazabb és legerősebb hangot adta a nemzet fájdalom-nak és reményeinek. Kisebb költeményei két kötetében alig van öt-hat darab a forradalom előttről, ugyanannyi a forradalomból; a többi mind az ötvenes évek terméke, abból az időből, melyről épen szólottunk.

Lévay is jóval korábban lépett föl. Ha jól emlékszünk 1844-ben, a Garay Regelőjében «Koszorú» című esimes költeményével, melyet csakhamar még kettő követett; s Erdélyi János a fiatalabb költőkről (Petőfi, Tompa, Lisznyai) írt szemléjében már azt írhatta: «Lévay József oly szépen versel, mint társai közül alig valamelyik». De azért Lévay költői munkásságának is a forradalom utáni időre esik a java része; s ő ama költői csoportban, melyről fentebb szólottunk, Arany után az első helyek egyikét foglalja el.

Lévay József 1825-ben november 18-kán született Borsodvármegyében Sajó-Szent-Péte-ren, becsületes és értelmes magyar földműves — bár nemes — szülőktől, kiket öreg koruk-ban is ép annyira tisztelt és szeretett, mint a jó Petőfi a maga egyszerű szülőit. Meltán; mert tőlök, egyszerű házi körükben kapta első benyomásait, melyek ízlésére, nyelvére, egész pályájára oly nemesítőleg hatottak; s mert a sok gyermekü szülőik, földismervén e fiukban a nagyobbra hivatott tehetséget, elha-tározták őt áldozattal is «kitaníttatni». Elemi iskoláit születése helyén, a gymnasiumot Mis-

kolcon, a jogot Kézmárkon végezte, a hol ez időben tanárkodott Hunfalvy Pál, a kitűnő tudós is. Joggyakorlaton Borsod jeles fiánál s nagyhirű követénél, Szemere Bertalanál volt, ki a szép tollu s már is nevesedni kezdő fiatal írórt Pozsonyba is magával vitte az 1847/8-diki országgyűlésre. Itt írta, néhány lágoló hazafias költemény között, Kossuthhoz is szép ódáját. Megalakulván a miniszterium, Szemere Horváth Lajost titkárnak vette maga mellé és Lévayt fogalmazónak nevezte ki miniszteriumába és a hivatalos «Közlöny» mellett alkalmazta, hol journalistikai jártasságot szerzett s a forradalom végeig meg is maradt. Ugyanabban a mi-

niszteriumban fogalmazóskodott egy ideig Arany János is, főkép azért, hogy a Vas Gereben Né-plapja szerkesztésében tetteles részt vehessen.

A forradalom leveretése szétrobbantott mindent; szétverte az embereket is. A közelet sorompói bezárattván, az irodalom — egyetlen tere a nyilvánosságnak — annál nagyobb fon-tosságává vált s a journalistika lassanként el-foglalta ismét a tért, melyről erőszakkal leszo-rittattott. Lévay, miután egy évnél tovább szülői házában rejtőzött, 1850-ben a Császár Ferencz által alapított Pesti Naplónál nyert alkalmazást mint ujdonságíró; költeményei pedig, előbb Bátor Miklós, aztán saját neve alatt, mind sü-

LÉVAY JÓZSEF.

Kossuth-féle típus.

[4]A fordítók és bírálók körét (minden benyújtott fordítást ketten, Kisfaludy Társaság tagjai, vizsgálták) a korabeli magyar irodalmi élet legjava adta, többek között id. Szász Károly, Greguss Ágost, Lévy József, Rákosi Jenő, Arany László, Szigligeti Ede és Arany János. A megfellebbezhetetlen tekintélyű Arany, akinek fordításait, a *Szentivánéji álmot*, a *Hamletet* és a *János királyt* – bár ő maga kérte – a Társaság bírálat nélkül fogadta el, javításra-szerkesztésre maga kilenc művet vállalt, köztük a sorozatba felvett, korábban született hármat is: Petőfi Sándor *Coriolanusát*, Vörösmarty Mihály *Julius Caesarát* és *Lear királyát*. Bírálati végtelenül lelkiismeretesek, nemcsak kifogásolt, javasolt is.

Az első kötet (Szentivánéji álom, Othello) 1864-ben, az utolsó (Szonettek) 1878-ban jelent meg. A Shakespeare-drámák új fordításai a következő két évtizedben szinte mind színpadra kerültek. Először a *Szentivánéji álom*, 1864. április 23-án, a Nemzeti Színházban, William Shakespeare születésének 300. évfordulóján. Kiállításunk a kiadás történetét – és ebben Arany János munkáját, szerepét, Shakespeare-fordításait – mutatja be.

Megnyitó: 2017. október 5. 17 óra, Színháztörténeti Tár – Zeneműtár katalógusterében
[A megnyitó eseménye a Facebookon](#) [5]

A kiállítás kurátora: Dr. Rajnai Edit

A kiállítás helyszíne: Országos Széchényi Könyvtár, 1014 Budapest, Budavári Palota F épület, VI. emelet, Színháztörténeti Tár – Zeneműtár katalógustere.

Látogatható 2017. szeptember 29-től 2018. március 2-ig, keddtől péntekig 9.00 és 17.00, szombaton 9.00 és 14.00 óra között.

Olvasójeggyel nem rendelkező látogatóink az időszakos kamarakiállításokat egységesen 400 Ft-os jegy ellenében látogathatják.

[Videó](#) [6]

2018/01/08 - 13:17

Forrás webcím: <http://193.6.201.226/kiallitas/legyen-eszme-es-alakhu-megis-szabad>

Hivatkozások:

[1] <http://193.6.201.226/sites/default/files/szentivaneji-plakat.jpg>

[2] <http://193.6.201.226/sites/default/files/szasz-karoly.jpg>

[3] http://193.6.201.226/sites/default/files/gabanyi_shylock.jpg

[4] <http://193.6.201.226/sites/default/files/levay-jozsef.jpg>

[5] <https://www.facebook.com/events/196182257394882??ti=ia>

[6] <https://youtu.be/hMXOIB86ZnY>

[7] <http://193.6.201.226/category/foszotar-es-pozicionalo/kiallitas-archivum-2016>

[8] <http://193.6.201.226/category/foszotar-es-pozicionalo/hirek>